

Dziecko w PPP

Prawa rodziców i opiekunów

Magdalena Aksamitowska-Kobos

28.05.2024r.

Zakres prezentacji

- Omówienie praw i obowiązków rodzica, opiekuna prawnego oraz rodzica zastępczego.
- Analiza systemu pieczy zastępczej, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin zastępczych.
- Konsekwencje separacji, rozwodu oraz ograniczenia władzy rodzicielskiej na prawa rodziców.

Podstawy prawne

- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r., tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 2809.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 177.
- Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 581.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 737.
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 917.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych, tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 2499.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, tekst jednolity Dz.U. 2023 poz. 2061.

Rodzice

- **Rodzic/Rodzice** - w ogólnym znaczeniu są to osoby, od których dziecko pochodzi bezpośrednio zgodnie z przepisami prawa, czyli jego ojciec i matka. Zarówno ojciec, jak i matka pełnią funkcję rodzica, a z definicji są także prawnymi opiekunami dziecka
- **Uprawnienia** - rodzice są prawnymi opiekunami dziecka i w pełni je reprezentują. Dopóki nie uzyskamy informacji o prowadzonym lub zakończonym postępowaniu dotyczącym rodziców, zakładamy, że małoletnie dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców zgodnie z przepisami prawa.

Rodzice, cd.

Art. 98. k.r.o.

§ 1. Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli małoletnie dziecko, zgodnie z przepisami prawa, pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawy dziecka.

§ 2. Jednakże żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka:

- 1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską;
- 2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania.

§ 3. Przepisy paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym.

Reprezentant dziecka

Art. 99. k.r.o. Reprezentant dziecka

§ 1. Dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia reprezentanta dziecka.

§ 2. Reprezentant dziecka jest umocowany do dokonywania wszelkich czynności łączących się ze sprawą, również w zakresie zaskarżenia i wykonania orzeczenia

- Może to być adwokat, radca prawny, inny prawnik lub w szczególnych przypadkach osoba nie będąca prawnikiem.

Władza rodzicielska rodzica

Władza rodzicielska to zbiór obowiązków i praw rodziców wobec dziecka, mający na celu zapewnienie mu odpowiedniej opieki oraz ochrony jego interesów. W ramach władzy rodzicielskiej, rodzice otrzymują zestaw praw i obowiązków dotyczących:

- opieki nad dzieckiem,
- reprezentacji dziecka,
- zarządzania jego majątkiem.

Władza rodzicielska cd.

Art. 97. k.r.o. Wykonywanie władzy rodzicielskiej

- § 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania.
- § 2. Jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Sąd Okręgowy w Kielcach w wyroku z dnia 24 czerwca 2020 r. (II Ca 630/20, <https://www.saos.org.pl/judgments/414190>) wskazał, że „władza rodzicielska stanowi ogół praw i obowiązków rodziców względem dziecka, mających na celu zapewnienie mu należytej pieczy i strzeżenie jego interesów (p. m.in. uchwała SN z dnia 14.06.1988r., III CZP 42/88), **co manifestuje się także podejmowaniem codziennych decyzji dotyczących wszystkich spraw dziecka, w tym także i tych istotnych**”.

Powyższe wynika wprost z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1968 r. r. (III CZP 70/66, OSNC 1968/5, poz. 77), w której stwierdził on, iż „ewentualne różnice zdań rodziców – tak w wypadku, gdy po rozwodzie sprawują oni władzę rodzicielską wspólnie, jak i wówczas, gdy jednemu z rodziców przyznano niektóre tylko uprawnienia z zakresu tej władzy, a sprzeczność zdań dotyczy sprawy objętej tymi uprawnieniami – rozstrzyga sąd opiekuńczy”.

Czym są „istotne dla dziecka sprawy”?

- W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (k.r.o.) brakuje jednolitej definicji pojęcia „istotnych spraw”, co może prowadzić do problemów interpretacyjnych. Ogólnie rzecz biorąc, w orzecznictwie przyjmuje się, że istotne sprawy to kwestie, które wykraczają poza codzienne życie i bieżące wychowanie dziecka, a które mają znaczący wpływ na jego przyszły rozwój.
- Do spraw, które zawsze wymagają współdziałania obojga rodziców, zalicza się m.in.: wybór imienia, szkoły, sposobu leczenia, obywatelstwa, złożenie wniosku o paszport dla dziecka, ustalenie miejsca pobytu dziecka oraz wyjazdu za granicę.
- Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1985 r. (sygn. akt III CRN 19/85), „wyjazd dziecka za granicę w celu spędzenia tam wakacji, jako należący do istotnych spraw dziecka, wymaga zgody obojga rodziców, wykonujących władzę rodzicielską, a w braku takiej zgody – orzeczenia sądu opiekuńczego”.

Władza rodzicielska cd.

Art. 95. k.r.o. Zakres i zasady wykonywania władzy rodzicielskiej

§ 1. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw.

§ 2. Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo, a w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli, powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra.

§ 3. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny.

§ 4. Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia.

Władza rodzicielska cd.

Art. 96. k.r.o.

§ 1. Rodzice wychowują małoletnie dziecko, zgodnie z przepisami prawa pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotowywać je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień

§ 2. Rodzice, którzy nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i w jego wychowaniu, chyba że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej.

Art. 94. k.r.o.

§ 1. Jeżeli jedno z rodziców nie żyje albo nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, władza rodzicielska przysługuje drugiemu z rodziców. To samo dotyczy wypadku, gdy jedno z rodziców zostało pozbawione władzy rodzicielskiej albo gdy jego władza rodzicielska uległa zawieszeniu.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Jeżeli żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo jeżeli rodzice są nieznani, ustanawia się dla dziecka opiekę.

Ustanowienie opieki dla małoletniego

Art. 145 k.r.o.

- § 1. Opiekę ustanawia się dla małoletniego w wypadkach przewidzianych w tytule II niniejszego kodeksu.
- § 2. Opiekę ustanawia sąd opiekuńczy, skoro tylko poweźmie wiadomość, że zachodzi prawny po temu powód.
- Art. 146. k.r.o. Opiekę sprawuje opiekun. Wspólne sprawowanie opieki nad dzieckiem sąd może powierzyć tylko małżonkom.
- Art. 147. k.r.o. Jeżeli dobro pozostającego pod opieką tego wymaga, sąd opiekuńczy wydaje niezbędne zarządzenia dla ochrony jego osoby lub majątku aż do czasu objęcia opieki przez opiekuna; w szczególności sąd opiekuńczy może ustanowić w tym celu kuratora.

Opiekun prawny

- Jeśli rodzice biologiczni zostaną pozbawieni władzy rodzicielskiej, sąd wyznacza dla dziecka opiekuna prawnego. W przypadku, gdy władza rodzicielska rodziców biologicznych jest jedynie ograniczona, pozostają oni nadal opiekunami prawnymi dziecka. W związku z tym, w niektórych sprawach będą musieli wyrazić swoje zgody.
- Postępowanie w sprawie ustanowienia opiekuna prawnego wszczynane jest z urzędu zgodnie z przepisami Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego (k.r.o.).

Opiekun prawny cd.

- **Opiekun prawny:** Jeśli małoletni nie ma rodziców jako opiekunów prawnych, powinien zostać ustanowiony opiekun, który w pierwszej kolejności będzie osobą wskazaną przez ojca lub matkę, pod warunkiem, że nie zostali oni pozbawieni władzy rodzicielskiej.
- Preferowanymi kandydatami mogą być przede wszystkim osoby z rodziny dziecka, a także nowy partner rodzica, z którym ojciec lub matka są w nowym związku małżeńskim.

Opiekun prawny, art. 149 k.r.o.

- Art. 149. k.r.o. Zasady ustanawiania opiekuna małoletniego
- § 1. Gdy wzgląd na dobro pozostającego pod opieką nie stoi temu na przeszkodzie, opiekunem małoletniego powinna być ustanowiona przede wszystkim osoba wskazana przez ojca lub matkę, jeżeli nie byli pozbawieni władzy rodzicielskiej.
- § 2. Jeżeli opiekunem nie została ustanowiona osoba wymieniona w paragrafie poprzedzającym, opiekun powinien być ustanowiony spośród krewnych lub innych osób bliskich pozostającego pod opieką albo jego rodziców.
- § 3. W braku takich osób sąd opiekuńczy zwraca się o wskazanie osoby, której opieka mogłaby być powierzona, do właściwej jednostki organizacyjnej pomocy społecznej albo do organizacji społecznej której należy piecza nad małoletnimi, a jeżeli pozostający pod opieką przebywa w placówce opiekuńczo-wychowawczej albo innej podobnej placówce, w zakładzie poprawczym lub w schronisku dla nieletnich sąd może się zwrócić także do tej placówki albo do tego zakładu lub schroniska.

Opiekun prawny, cd.

§ 4. W razie potrzeby ustanowienia opieki dla małoletniego umieszczonego w pieczy zastępczej, sąd powierza sprawowanie opieki, przede wszystkim:

- 1) w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej – rodzicom zastępczym,
- 2) w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinnym domu dziecka – osobom prowadzącym ten dom,
- 3) w przypadku umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego – osobom prowadzącym tę placówkę,
- 4) w przypadku umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej: socjalizacyjnej, specjalistyczno-terapeutycznej, interwencyjnej lub regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej – osobom bliskim dziecka – w terminie 7 dni od uprawomocnienia się postanowienia o pozbawieniu władzy rodzicielskiej.

Opiekun prawny cd.

- Gdy małoletnie dziecko jest umieszczone w pieczy rodzinnej, w pierwszej kolejności na opiekunów prawnych wyznaczani są rodzice zastępczy lub osoby prowadzące rodzinny dom dziecka. Opiekun prawny dziecka ma prawo do jego reprezentowania.
- Opieka prawna została zaprojektowana tak, aby umożliwić reprezentowanie dziecka w codziennych sprawach życiowych. W niektórych przypadkach opiekun prawny będzie potrzebował dodatkowej zgody sądu rodzinnego na dokonanie określonych czynności prawnych. Dotyczy to spraw „większego kalibru”, takich jak sprzedaż nieruchomości należącej do dziecka czy zgoda na uznanie ojcostwa przez ojca biologicznego.

Opiekun

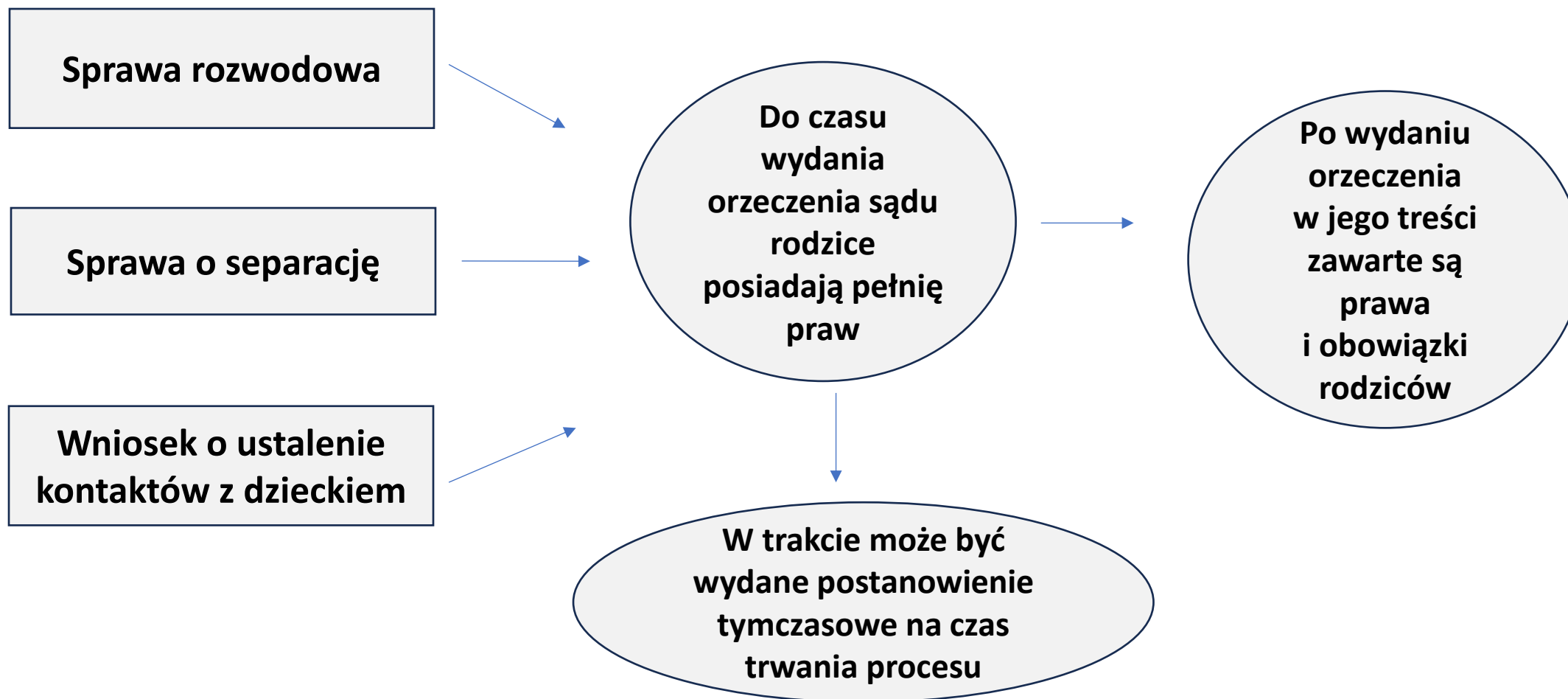
Art. 155. k.r.o. Piecza nad osobą i majątkiem

§ 1. Opiekun sprawuje pieczę nad osobą i majątkiem pozostającego pod opieką; podlega przy tym nadzorowi sądu opiekuńczego.

§ 2. Do sprawowania opieki stosuje się odpowiednio przepisy o władzy rodzicielskiej z zachowaniem przepisów poniższych.

Art. 158. k.r.o. O decyzjach w ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego opiekun powinien informować jego rodziców, którzy uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i w jego wychowaniu.

II. Rozwód, separacja, wniosek o kontakty

Sąd opiekuńczy

Art. 106. k.r.o. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd opiekuńczy może zmienić orzeczenie o władzy rodzicielskiej i sposobie jej wykonywania zawarte w wyroku orzekającym rozwód, separację bądź unieważnienie małżeństwa, albo ustalający pochodzenie dziecka.

Art. 107. k.r.o.

§ 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom żyjącym rozłączeniu, sąd opiekuńczy może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej wykonywania i utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Sąd pozostawia władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka pisemne porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.

§ 2. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.

§ 3. Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem.

Pieczą zastępczą – Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Pieczą zastępczą to forma opieki sprawowanej nad dzieckiem, gdy rodzice nie są w stanie zapewnić mu opieki osobiście. Można ją podzielić na dwie główne kategorie: rodzinną i instytucjonalną.

Forma rodzinna obejmuje:

- rodzinę zastępczą,
- rodzinny dom dziecka.

Formy instytucjonalne to:

- placówka opiekuńczo-wychowawcza,
- regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna,
- interwencyjny ośrodek preadopcyjny.

Pieczą zastępczą i rodziną zastępczą

Pieczą zastępczą w zamierzeniu ma charakter tymczasowy.

Pieczą zastępczą to forma opieki nad dzieckiem, którego rodzice nie są w stanie zapewnić mu osobistej opieki. System pieczy zastępczej jest skomplikowanym i kompleksowym zbiorem instytucji, placówek i działań mających na celu wsparcie dziecka oraz jego rodziny.

Pieczą zastępczą dzieli się na dwie główne formy:

Forma rodzinna: obejmuje rodzinę zastępczą oraz rodzinny dom dziecka.

Forma instytucjonalna: obejmuje placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

- **Rodzina zastępcza** to forma opieki nad małoletnim dzieckiem, którego biologiczni rodzice są nieznani, pozbawieni władzy rodzicielskiej lub mają ją ograniczoną. Nie można ustanowić rodziny zastępczej dla dziecka, jeśli przynajmniej jeden z rodziców ma pełnię praw rodzicielskich.
- Rodziną zastępczą dla dziecka może zostać zarówno rodzina zawodowa, jak i niezawodowa. Dziecko trafia do rodziny zastępczej po uzyskaniu zgody tej rodziny oraz orzeczenia sądu rodzinnego o konieczności umieszczenia dziecka w takiej rodzinie.

Rodzina zastępcza

Rodzina zastępcza to forma tymczasowej opieki i wychowania dla dziecka, którego rodzice biologiczni nie są w stanie zapewnić mu odpowiedniej opieki.

Rodzina zastępcza ma prawo reprezentować dziecko jedynie w sprawach codziennej opieki i bieżącego wychowania, takich jak decyzje dotyczące edukacji, zdrowia i codziennych potrzeb. Jednakże, pełni władzy rodzicielskiej, w tym decyzyjność w kwestiach o większym znaczeniu, takich jak zmiana miejsca zamieszkania, wyjazdy zagraniczne, czy sprawy dotyczące majątku dziecka, pozostaje w rękach rodziców biologicznych.

Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej nie tworzy prawnej więzi między dzieckiem a opiekunami. W świetle prawa, rodzicami dziecka pozostają jego biologiczni rodzice, nawet jeśli zostali pozbawieni lub ich władza rodzicielska została ograniczona.

Rodzina zastępcza cd.

Jeżeli sąd ograniczy władzę rodzicielską rodzica poprzez umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej, ale nie podejmie żadnych decyzji dotyczących pozostałych praw i obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej, rodzic biologiczny zachowuje prawo do decydowania o kluczowych kwestiach dotyczących dziecka, takich jak wybór szkoły.

Obowiązki i uprawnienia rodziców zastępczych (oraz placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej) obejmują:

- bieżącą pieczę nad dzieckiem,
- wychowanie dziecka,
- reprezentowanie dziecka w sprawach dotyczących świadczeń przeznaczonych na jego utrzymanie.

Pozostałe prawa i obowiązki pozostają w gestii rodziców biologicznych, a więc obejmują:

- opiekę nad dzieckiem w kwestiach o większym znaczeniu, takich jak wybór szkoły czy sposób leczenia,
- zarządzanie majątkiem dziecka, z wyjątkiem przedmiotów codziennego użytku,
- reprezentowanie dziecka we wszystkich sprawach, w tym dochodzenie świadczeń alimentacyjnych.

Ciepla, Helena. Art. 112(1). W: Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, wyd. V [online]. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Dostępny w Internecie: <https://sip.lex.pl/#/komentarz/587558302/355742>

Uprawnienia rodziny zastępczej a opiekuna prawnego

- **Rodzina zastępcza:** Zgodnie z art. 112.1 § 1 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, obowiązki i prawa związane z bieżącą pieczą nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej, jego wychowaniem oraz reprezentowaniem go w tych sprawach, w tym dochodzeniem świadczeń na zaspokojenie jego potrzeb, należą do rodziny zastępczej. Pozostałe prawa i obowiązki wynikające z władzy rodzicielskiej pozostają przy rodzicach biologicznych dziecka.
- W przypadku rodziny zastępczej prawa te są jednak ograniczone. Każda istotna decyzja dotycząca dziecka, taka jak wybór szkoły czy wyjazd za granicę, musi być zatwierdzona przez rodzica biologicznego i wymaga jego zgody.
- **Opiekun prawny:** W przypadku ustanowienia opieki prawnej, sytuacja wygląda nieco inaczej. Rodzice biologiczni są najczęściej całkowicie pozbawieni praw do opieki nad dzieckiem lub są nieznani. W takiej sytuacji opiekun prawny ma pełne uprawnienia decyzyjne w zakresie życia i dobra dziecka.
- Opiekun prawny podejmuje decyzje dotyczące wszystkich istotnych spraw, mając pełną odpowiedzialność za dobro dziecka.

W przypadku obowiązku podpisania zgody przez opiekuna prawnego:

- **Dla rodziny zastępczej lub prowadzących rodzinny dom dziecka, którzy nie są opiekunami prawnymi:** Są oni zobowiązani wystąpić do sądu rodzinnego o zgodę na dokonanie określonych czynności dotyczących dziecka.
- **Dla rodziny zastępczej lub prowadzących rodzinny dom dziecka, którzy są opiekunami prawnymi:** Muszą oni uzyskać zgodę sądu rodzinnego na przeprowadzenie „ważniejszych spraw” dotyczących dziecka. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (k.r.o.) nie określa dokładnie, jakie sprawy są uznawane za „ważniejsze”, ale zazwyczaj będą to kwestie dotyczące majątku dziecka, takie jak sprzedaż nieruchomości należącej do dziecka czy przyjęcie lub odrzucenie spadku w imieniu dziecka.
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (k.r.o.) nie precyzuje dokładnie, jakie kategorie spraw wymagają zgody sądu. W praktyce będzie to na pewno dotyczyć kwestii związanych z majątkiem dziecka, takich jak sprzedaż nieruchomości należącej do dziecka, przyjęcie lub odrzucenie spadku w imieniu dziecka.

Diagnostyka dziecka

- Ustawa o prawach pacjenta -

- Zgodnie z ustawą o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, **rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka mają prawo do przeprowadzania diagnostyki oraz leczenia dziecka, niezależnie od posiadanej opieki prawnej.**
- W ustawie tej używa się w tym kontekście pojęcia „**opiekun faktyczny**”. Zgodnie z jej zapisami „**opiekunem faktycznym jest każda osoba opiekująca się dzieckiem na stałe, o ile obowiązek opieki nie wynika z obowiązku ustawowego**”. Oznacza to, że osoby tworzące rodzinną pieczę zastępczą mają prawo do udzielania zgody na wszelką diagnostykę oraz leczenie, które nie wymagają zgody opiekuna prawnego.
- Zakres tych uprawnień obejmuje:
 - badania diagnostyczne, takie jak badania krwi i moczu,
 - diagnostykę obrazową, w tym USG,
 - wszelką pomoc medyczną udzielaną przez lekarza dentystę oraz lekarza pediatrę (rodzinnego),
 - pobyty dziecka w szpitalu.
- Przepisy regulujące warunki udzielania świadczeń medycznych są dość elastyczne, co oznacza, że w niewielu przypadkach konieczna jest zgoda przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego dziecka.
- Warto również zaznaczyć, że w **przypadku dziecka powyżej 16. roku życia, zgoda na udzielenie świadczeń medycznych może być udzielona również przez samo dziecko**. Dlatego, jeśli diagnostyka lub leczenie dotyczy dziecka, które ukończyło 16. rok życia, ma ono prawo wyrazić zgodę lub ją odmówić.

Diagnostyka dziecka

- Ustawa o prawach pacjenta -

- Art. 17. 1. **Pacjent, w tym małoletni, który ukończył 16 lat, ma prawo do wyrażenia zgody na przeprowadzenie badania lub udzielenie innych świadczeń zdrowotnych.**
- 2. Przedstawiciel ustawowy pacjenta małoletniego, całkowicie ubezwłasnowolnionego lub niezdolnego do świadomego wyrażenia zgody, ma prawo do wyrażenia zgody, o której mowa w ust. 1. W przypadku braku przedstawiciela ustawowego prawo to, w odniesieniu do badania, może wykonać opiekun faktyczny.
- Art. 26. 1. Podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych udostępnia dokumentację medyczną pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu, bądź osobie upoważnionej przez pacjenta.
- Jeśli zdarzy się tak, że 16-letni pacjent i jego opiekun prawny lub opiekun faktyczny mają rozbieżne stanowisko co do zgody na określone świadczenie medyczne, wówczas potrzebne będzie rozstrzygnięcie sądu opiekuńczego.
- **Pisemna zgoda przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego oraz pacjenta powyżej 16. roku życia wymagana jest w przypadku:**
 - zabiegu operacyjnego,
 - zastosowania metody leczenia lub diagnostyki stwarzającej dla pacjenta podwyższone ryzyko.

Diagnostyka psychologiczna dziecka

- W przypadku dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej często zachodzi potrzeba przeprowadzenia szczegółowej diagnozy psychologicznej lub psychopedagogicznej, aby określić obszary wymagające intensywniejszej pracy z dzieckiem.
- Jeśli takie badanie jest przeprowadzane w poradni psychologiczno-pedagogicznej, zgoda opiekuna prawnego nie jest konieczna. Ustawa Prawo oświatowe, która reguluje działalność tych poradni, w artykule 4 pkt 19 odnosi się do „rodziców”, co obejmuje również prawnych opiekunów oraz osoby sprawujące pieczę zastępczą nad dzieckiem. Oznacza to, że **w kontekście placówek oświatowych, takich jak poradnie psychologiczno-pedagogiczne, uprawnienia rodzica, opiekuna zastępczego oraz osoby sprawującej pieczę zastępczą są równoważne.** W związku z tym, **podpis rodzica zastępczego wystarcza zarówno do wydania opinii, jak i do wystawienia orzeczenia przez poradnię.**
- Podobne zasady powinny mieć zastosowanie w przypadku uzyskiwania opinii psychologicznej w innych poradniach lub gabinetach psychologicznych.
- Dodatkowo, **zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, organizator pieczy zastępczej ma obowiązek zapewnienia rodzinie zastępczej dostępu do niezbędnej pomocy oraz diagnostyki psychologicznej.**

Leczenie psychiatryczne dziecka

- Pobyt w szpitalu psychiatrycznym stanowi ograniczenie swobody i wolności osoby w nim umieszczonej, a decyzje o takim kroku mają często złożoną naturę emocjonalną i psychiczną. Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego zawiera szereg uregulowań mających na celu ochronę osoby przyjętej do szpitala psychiatrycznego.
- Na podstawie tej ustawy, niezależnie od tego, czy rodzina zastępcza sprawuje opiekę prawną nad dzieckiem, każde planowe przyjęcie dziecka do szpitala psychiatrycznego w ramach tzw. obserwacji (czyli zazwyczaj w celu przeprowadzenia diagnozy psychiatrycznej) wymaga zgody sądu opiekuńczego właściwego dla miejsca zamieszkania dziecka (rodziny zastępczej).
- Procedura uzyskania takiej zgody obejmuje następujące etapy:
 1. **Skierowanie do szpitala psychiatrycznego:** Wstępne skierowanie dziecka do szpitala psychiatrycznego.
 2. **Wniosek do sądu:** Złożenie wniosku do sądu o udzielenie zgody na leczenie szpitalne.
 3. **Postępowanie sądowe:** Przeprowadzenie postępowania przed sądem, które często obejmuje badanie dziecka przez biegłego psychiatrę.
 4. **Decyzja sądu:** Wydanie przez sąd zgody na przyjęcie dziecka do szpitala psychiatrycznego lub odmowa takiej zgody.
- Ta procedura nie ma zastosowania w przypadkach nagłych, gdy dziecko musi być natychmiast umieszczone w szpitalu psychiatrycznym, na przykład:
 - **W stanie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia** (np. w wyniku próby samobójczej lub poważnego samookaleczenia),
 - **Gdy dziecko zagroziło życiu lub zdrowiu innych osób** zgodnie z przepisami prawa.

Leczenie psychiatryczne dziecka cd.

Art. 22. 1. Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Przyjęcie osoby z zaburzeniami psychicznymi do szpitala psychiatrycznego następuje za jej pisemną zgodą na podstawie ważnego skierowania do szpitala, jeżeli lekarz wyznaczony do tej czynności, po osobistym zbadaniu tej osoby, stwierdzi wskazania do przyjęcia.

1a. W nagłych przypadkach, w szczególności w przypadku braku możliwości uzyskania pomocy lekarskiej przed zgłoszeniem się do szpitala, osoba z zaburzeniami psychicznymi może być przyjęta do szpitala psychiatrycznego, za jej pisemną zgodą, bez skierowania, o którym mowa w ust. 1.

2. Przyjęcie do szpitala psychiatrycznego osoby chorej psychicznie lub osoby upośledzonej umysłowo niezdolnej do wyrażenia zgody lub stosunku do przyjęcia do szpitala psychiatrycznego i leczenia następuje po uzyskaniu zgody sądu opiekuńczego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania tej osoby.

2a. W przypadkach nagłych osoba, o której mowa w ust. 2, może być przyjęta do szpitala psychiatrycznego bez wcześniejszego uzyskania zgody sądu opiekuńczego. W takim przypadku lekarz przyjmujący tę osobę ma obowiązek, o ile to możliwe, zasięgnięcia pisemnej opinii innego lekarza, w miarę możliwości psychiatry, albo pisemnej opinii psychologa.

2b. W przypadkach, o których mowa w ust. 2a, kierownik szpitala psychiatrycznego zawiadamia niezwłocznie sąd opiekuńczy właściwy ze względu na siedzibę szpitala, w celu uzyskania zgody sądu na pobyt tej osoby w szpitalu. W zawiadomieniu kierownik szpitala psychiatrycznego wskazuje okoliczności uzasadniające przyjęcie.

2c. Jeżeli osoba, o której mowa w ust. 2, sprzeciwia się przyjęciu do szpitala psychiatrycznego, a jej dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że zagraża bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób, stosuje się odpowiednio przepisy art. 23 ust. 3–5 oraz art. 25 i 27.

Leczenie psychiatryczne cd.

3. Przyjęcie do szpitala psychiatrycznego osoby małoletniej lub ubezwłasnowolnionej całkowicie następuje za pisemną zgodą jej przedstawiciela ustawowego.
4. Jeżeli przyjęcie do szpitala dotyczy osoby małoletniej powyżej 16 roku życia lub osoby pełnoletniej całkowicie ubezwłasnowolnionej, zdolnej do wyrażenia zgody, jest wymagane również uzyskanie zgody tej osoby na przyjęcie. W przypadku sprzecznych oświadczeń w sprawie przyjęcia do szpitala psychiatrycznego tej osoby i jej przedstawiciela ustawowego, zgodę na przyjęcie do szpitala wyraża sąd opiekuńczy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania tej osoby.
5. Przedstawiciel ustawowy osoby, która nie pozostaje pod władzą rodzicielską, wyraża zgodę, o której mowa w ust. 3, za zgodą sądu opiekuńczego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania tej osoby; **w wypadkach nagłych nie jest konieczne uzyskanie zgody sądu opiekuńczego przed przyjściem do szpitala psychiatrycznego.**
6. O każdorazowym przyjęciu osoby z zaburzeniami psychicznymi, w warunkach przewidzianych w ust. 5, kierownik szpitala psychiatrycznego zawiadamia bezzwłocznie sąd opiekuńczy miejsca siedziby szpitala. W zawiadomieniu kierownik szpitala psychiatrycznego wskazuje okoliczności uzasadniające przyjęcie. W tych przypadkach dyrektor szpitala psychiatrycznego zawiadamia o sytuacji sąd opiekuńczy właściwy ze względu na miejsce siedziby szpitala. W zawiadomieniu wskazuje on przyczyny uzasadniające niezwłoczne przyjęcie małoletniego do szpitala.

Dziękuję za uwagę

Magdalena Aksamitowska-Kobos